Ο φόβος κατά τους Πατέρες

Categories : ΒΙΒΛΙΑ

Date : 4 Σεπτεμβρίου, 2019

Τό βιβλίο αὐτό γράφτηκε μετά ἀπό παράκληση πολλῶν χριστιανῶν οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦσαν νά ἐνημερωθοῦν ὑπεύθυνα ἀπό τή σκέψη καί τή γραφίδα τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, σχετικά μέ τήν προέλευση καί τήν ἐπιρροή πού ἀσκεῖ στήν πνευματική ζωή τῶν πιστῶν, ὁ φόβος, αὐτό τό φορτικό καί ἀνεπιθύμητο γιά κάθε ἄνθρωπο συναίσθημα.

Οἱ ἐκδόσεις "ΕΤΟΙΜΑΣΙΑ" ἀνταποκρινόμενες στό αἴτημα αὐτό, μέ τήν παροῦσα μελέτη, ἐρευνοῦν τήν προέλευση καί τήν παθολογία ἤ καί τή χρησιμότητα τοῦ φόβου κάτω ἀπό τό φῶς τῆς ἁγιοπνευματικῆς σκέψης καί ἀντιμετώπισης.

Ἕνα βιβλίο πού φωτίζει χριστοκεντρικά ὅλες τίς πλευρές τοῦ θέματος καί βοηθάει στή σωστή τοποθέτηση τῶν βιωμάτων τοῦ πιστοῦ λειτουργώντας, ὡς λαμπτήρας καί ὁδηγός στά ἄγνωστα καί ἐσώτερα σημεῖα τῆς ὕπαρξης τοῦ μεταπτωτικοῦ ἀνθρώπου.

Εκδόσεις "Ετοιμασία" - Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου Καρέα Χρονολογία Έκδοσης: Ιούλιος 2019

” …Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζει τόν ἄνθρωπο πού ζεῖ τήν «ἐν Χριστῷ» ζωή καί ἐργάζεται γιά νά μήν τή στερηθεῖ, διότι διατηρεῖ πάντα στή μνήμη του τό ρῆμα τοῦ Κυρίου πού λέει: «Νά φοβηθεῖτε τόν Θεό, πού μετά τόν θάνατό σας ἔχει τήν ἐξουσία νά σᾶς ρίξει στό αἰώνιο πῦρ τῆς κολάσεως. Ναί, σᾶς λέω, αὐτόν πρέπει νά φοβηθεῖτε».

Ὁ φόβος ὡς δύναμη αὐτοσυντήρησης καί ὡς ἀπειλή ἀπώλειας τῆς Θεοκοινωνίας εἶναι «κατά φύσιν» καί συνιστᾶ ἀρετή, ἡ ὁποία, ὅπως προείπαμε, χαρακτήριζε τόν Πρωτόπλαστο πρίν ἀπό τήν πτώση. Αὐτό τό εἶδος φόβου δόθηκε στόν Ἀδάμ γιά νά τόν συγκρατήσει ἀπό ἐνδεχόμενη πτώση του στήν ἁμαρτία καί νά ζωογονεῖ τήν ἀκατάπαυστη αὔξηση τῆς σχέσης του μέ τόν Θεό.

Ὁ φόβος ὡς ἀπειλή τῆς ἀπώλειας τοῦ κόσμου, τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς, τῆς ἡδονῆς, τῶν ἀπολαύσεων εἶναι «παρά φύσιν». Ἀντί, δηλαδή, ὁ ἄνθρωπος νά φοβᾶται νά μήν μείνει «ἔξω τοῦ νυμφῶνος Χριστοῦ», φοβᾶται τήν ἀπώλεια τῶν αἰσθητῶν καί τῶν ἀπολαύσεων πού καρπώνεται ἀπό αὐτά. Αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ φόβος καί, ἰδιαίτερα, ὁ φόβος πού γεννιέται ἀπό τή συναίσθηση τῆς ἁμαρτωλότητας καί, συνεπῶς, ἡ ἀπειλή τῆς τιμωρίας καί τοῦ θανάτου θεωρεῖται ἀπό τούς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς «παρά φύσιν» κατάσταση καί ὡς πάθος. Ἀλλά καί αὐτός ὁ φόβος μπορεῖ νά ἀξιοποιηθεῖ ἀπό τούς ἀγωνιστές τῆς ἀρετῆς καί νά λειτουργήσει εὐεργετικά γιά τήν ψυχή τῶν μετανοούντων.

Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἀλλά καί ὁ φόβος τῆς ἀπώλειας τῶν αἰσθητῶν εἶναι ἀλληλοεξαρτώμενες καταστάσεις. Ὅποιος, μέ ἄλλα λόγια, φοβᾶται κάποιο πράγμα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, φανερώνει ὅτι δέν φοβᾶται τόν Θεό, δέν ὑπολογίζει, δηλαδή, τήν ἀγάπη Του καί δέν στηρίζεται στήν Πρόνοιά Του καί ἀντίστροφα. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης τῆς Κλίμακος λέει χαρακτηριστικά: «Ἐκεῖνος πού ἔγινε δοῦλος τοῦ Κυρίου, θά φοβηθεῖ μόνο τόν δικό του Δεσπότη. Καί ἐκεῖνος πού δέν φοβᾶται ἀκόμη Αὐτόν, φοβᾶται πολλές φορές τήν σκιά του». Θεωρεῖ, μάλιστα, ὁ Ἅγιος ὅτι ὁ φόβος καί ἡ δειλία φανερώνουν τήν νόσο καί τήν ἀκαρπία τῆς ψυχῆς, καί λέει: «Δέν ἐνισχύει τούς δαίμονες ἐναντίον μας τό σκοτάδι καί ἡ ἐρημιά τῶν τόπων, ἀλλά ἡ ἀκαρπία τῆς ψυχῆς μας»· καί, «ποτέ… δέν μπορεῖς διά μιᾶς νά νικήσεις τή δειλία. Ὅταν ἔχουμε πολύ πένθος, θά ὑποχωρήσει πιό γρήγορα· ὅταν ὅμως αὐτό μᾶς λείπει, θά παραμένουμε συνεχῶς δειλοί».

Τόν φόβο αὐτόν οἱ ἅγιοι Πατέρες δέν τόν θεωροῦν ἐμπαθές καί ἐπιζήμιο αἴσθημα. Ἀντίθετα, τόν ἐμπνέουν στούς πιστούς, χαρακτηρίζοντάς τον ὡς ἐνδεικτικό τῆς ἀγάπης τους πρός τόν Θεό καί ὡς λαμπρό φῶς στήν ψυχή, πού διώχνει ἀπό μέσα της τό σκοτάδι καί τήν καθαρίζει ἀπό καθετί πονηρό, κάνοντάς την ἱκανή νά ἐκφράζει λόγους σοφίας καί γνώσεως.

Στήν περίπτωση αὐτή ὁ φόβος εἶναι, κατά κάποιο τρόπο, συνώνυμο τῆς ἀγάπης, ἀφοῦ

ἀπό τήν ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου πρός τόν Θεό πηγάζει, πρός τήν Ἀγάπη Ἐκείνου ἀποβλέπει καί ἀγάπη πρός τούς πάντας καί τά πάντα καρποφορεῖ. «Τό καμίνι δοκιμάζει τό ἀσήμι καί τό χρυσάφι», λέει ὁ ἅγιος Ἐφραίμ ὁ Σῦρος, «καί ὁ φόβος τοῦ Κυρίου τούς διαλογισμούς αὐτῶν πού Τόν ἀγαποῦν. Ὅπως ὁ τεχνίτης πού κάθεται κοντά στό ἀμόνι σφυρηλατεῖ καί καθαρίζει τά χρήσιμα σκεύη, ἔτσι καί ὁ φόβος Θεοῦ καθαρίζει τήν καρδιά ἀπό κάθε πονηρό λογισμό καί θύμηση καί τήν κάνει νά ἐκφέρει λόγια γνώσεως καί σοφίας»....”

Πρόλογος Βιβλίου:

Ο φόβος είναι ένα από τα πλέον φορτικά και απειλητικά συναισθήματα που υπονομεύουν την ειρηνική κατάσταση της ψυχής τού ανθρώπου. «Η ζωή τού ανθρώπου», λέει κάποιος σύγχρονος ερευνητής, «μοιράζεται μεταξύ φόβου και ελπίδας... Ο άνθρωπος είναι ένα έμφοβο ον που δεν κουράζεται να ελπίζει».

Πράγματι, από τη βρεφική κιόλας ηλικία παρατηρεί κανείς στο παιδί ποικίλες φοβικές αντιδράσεις απέναντι στα διάφορα ερεθίσματα που δέχεται, τα οποία προκαλούνται κυρίως μέσω των αισθήσεων (οπτικά, ακουστικά κτλ.), και τα οποία καταστέλλονται, συνήθως, εύκολα με τη μητρική παρουσία και τη στοργή.

Η επανάληψη τέτοιων εκφοβιστικών προκλήσεων, καθώς μεγαλώνει το παιδί, δημιουργούν την προσωπική του εμπειρία. Αν προστεθούν, μάλιστα, στην αρχική αυτή εμπειρία νέα συμβάντα, αυτή εγκαθίσταται πλέον και αυξάνεται σε ένταση και συνέπειες. Παραμένει δε στον άνθρωπο ενεργός μέχρις ότου αυτός ανδρωθεί, οπότε θα μπορέσει να την αντιμετωπίσει ώριμα και κατά τον πλέον σωστό τρόπο.

Το αίσθημα του φόβου στη συνέχεια λειτουργεί ως ένστικτο, εμπλουτίζεται με τη σκέψη και τη φαντασία, και αυξάνεται ως εμπειρία, ώστε να φθάνει στο σημείο να αναδεικνύεται ισχυρό και ενίοτε ακαταγώνιστο. Ο ώριμος, μάλιστα, και καλλιεργημένος άνθρωπος είναι, σε σχέση με το παιδί, περισσότερο ευάλωτος και εκτεθειμένος στον φόβο. Κι αυτό, γιατί οι γνώσεις και η εμπειρία τού δίνουν τη δυνατότητα να προβλέπει αυτά που επέρχονται και να εκτιμά αναλόγως τη δυναμική και την επικινδυνότητά τους.

Το βαθύτερο αίτιο του φόβου για τον άνθρωπο, ο πυρήνας, θα λέγαμε, της κάθε ανασφάλειάς του είναι, κατά τους ειδικούς μελετητές, η απειλή τού θανάτου. Τα επιμέρους φοβικά σύνδρομα, όπως για παράδειγμα ο φόβος

τής αρρώστιας, της αλλαγής, των καιρικών φαινομένων, της διακοπής των ανθρωπίνων σχέσεων, της απόρριψης ή της απώλειας της ιδεατής εικόνας τού εαυτού είναι ειδικότερες εκφάνσεις τού ενός και μοναδικού φόβου, του φόβου τού θανάτου.

Από τους αρχαίους ακόμα χρόνους, προσπαθώντας ο άνθρωπος να τοποθετηθεί στο θέμα τής βιολογικής του κατάληξης, έδωσε διάφορες ερμηνείες. Αλλά δεν προτιθέμεθα να ασχοληθούμε με αυτές στο παρόν μικρό πόνημά μας. Εδώ, θα περιοριστούμε μονάχα στην αγιοπατερική τοποθέτηση και ερμηνεία τού αισθήματος του φόβου, καθώς και στα σχετικά χριστοκεντρικά βιώματα του πληρώματος της Εκκλησίας μας, όπως αυτά συναντώνται ανά τους αιώνες στη ζωή και στα έργα των Αγίων της.

Στη σκέψη των αγίων Πατέρων το θέμα τού θανάτου με το οποίο έρχεται αντιμέτωπος ο άνθρωπος είτε ως επικείμενο προσωπικό γεγονός είτε ως συμβάν σε άλλους συνανθρώπους του, τον φέρνει ενώπιον του προβληματισμού τής ύπαρξης και εν συνεχεία τής γνώσης τού Θεού.

Στα αρχικά στάδια η οδυνηρή αυτή εμπειρία προξενεί έναν ακαθόριστο φόβο στην ψυχή τού ανθρώπου, αλλά, κατά τους Πατέρες, αυτός ο φόβος είναι ευεργετικός. Κι αυτό, γιατί ξυπνά τον άνθρωπο από την ανεμελιά και την υποταγή του στη ζωή των επιγείων απολαύσεων, βοηθώντας τον να ανανήψει και να αναζητήσει τον «Ζώντα Θεό» ως Κύριο τού παρόντος και της αιωνιότητας, για να πιστεύσει σ' Αυτόν ή αναλόγως να Τον απορρίψει. Υπ' αυτήν την έννοια ο φόβος είναι πλεονέκτημα και ευλογία, γιατί κρατάει τον άνθρωπο σε εγρήγορση και διεγείρει μέσα του την επιθυμία για αναζήτηση της αλήθειας.

Εάν ο φόβος τού θανάτου και η παράγωγος αυτού αναζήτηση της αλήθειας συναντήσει τον Ενανθρωπήσαντα Θεόν-Λόγον και πιστεύσει σ' Αυτόν, τότε θα γεννηθεί μέσα στον άνθρωπο ένας άλλος φόβος, ο φόβος τής αμαρτίας και των συνεπειών της. Αυτός ο φόβος τής πτώσης στην αμαρτία και η συνέπειά της, η απώλεια της Θείας Χάρης, δεν είναι αρνητικός και αρρωστημένος, αλλά είναι δύναμη αποστροφής για οτιδήποτε δεν ανήκει στον Θεό ή εναντιώνεται στο άγιο θέλημά Του (Πρβλ. Ψαλμ. 138, 22).

Ο Θείος φόβος, καθώς συνηθίζεται να αποκαλείται αυτό το θεόσταλτο βίωμα, δεν είναι βαρύς και συντριπτικός για τον άνθρωπο, όπως άλλες κατασταλτικές φοβικές καταστάσεις, αλλά είναι φόβος ειρηνοποιός και ζωοποιός. Είναι, κατά τον Ψαλμωδό, «αρχή σοφίας» (Ψαλμ. 110, 10) **που αν βιωθεί κατά τον σωστό τρόπο, θα οδηγήσει ασφαλώς στο πλήρωμα της**

σοφίας που είναι η αγάπη (Α' Ιωάν. 4, 18). **Όταν φθάσει ο άνθρωπος σ' αυτήν την ευλογημένη κατάσταση, τότε ο φόβος τού Θεού γεννάει μέσα του ένα άλλο είδος φόβου, τον φόβο τής απώλειας της Θείας Χάρης από τη ζωή του, εξαιτίας τής αστοχίας και της αναξιότητάς του να παραμείνει καθαρό και δεκτικό δοχείο Της.**

Η σκοπιμότητα και χρησιμότητα αυτού του γόνιμου και παιδαγωγικού Θείου φόβου προς τις σωστές και αγιαστικές ατραπούς τού Πνεύματος, οδήγησε τους αγίους Πατέρες μας να δώσουν σ' αυτό το θέμα πρωτεύουσα θέση στους λόγους και στα έργα τους.
Στις σελίδες αυτού του βιβλίου μας ο αναγνώστης μπορεί να μελετήσει εκτενέστερα τις πτυχές τού σημαντικού αυτού για την πνευματική μας πρόοδο θέματος τόσο στην εισαγωγική μελέτη μας, όσο και στα κείμενα των αγίων Δωροθέου, Κασσιανού, Βαρσανουφίου και Εφραίμ του Σύρου, τα οποία παρατίθενται σε μετάφραση στο δεύτερο μέρος τού βιβλίου.

Ευχόμαστε η μελέτη τού μικρού αυτού πονήματος να αποβεί χρήσιμη σε κάθε αναγνώστη και να τον διευκολύνει στον αγώνα του για τον ενστερνισμό τής δωρεάς τού Θείου φόβου. Έτσι, θα καρποφορήσει κάθε πνευματικός κόπος που καταβάλλει για την «κατά Χάριν» βιοτή και την εν Χριστώ ολοκλήρωσή του και θα μπορεί «μετά παρρησίας» να αποδίδει δόξαν και τιμήν «τω μόνω σοφώ Θεώ Σωτήρι ημών, ω δόξα και μεγαλωσύνη, κράτος και εξουσία και νυν και εις πάντας τους αιώνας. Αμήν» (Ιούδ. 25).

Η ΕΚΔΟΤΡΙΑ ΜΟΝΗ
Περιεχόμενα:

Ο φόβος ως πανανθρώπινο αίσθημα

Ο φόβος ως φυσική δύναμη της ψυχής

Ο φόβος ως εμπαθής λειτουργία των δυνάμεων της ψυχής

Ο φόβος ως πάθος "απαθές" και χαρισματική ευλογία

Ο φόβος και η σχέση του με τους δαίμονες

Ο φόβος του Θεού ως αρχή και τέλος της σοφίας

Ο φόβος και η αγάπη

Εκδηλώσεις που εκφράζουν τον φόβο των ανθρώπων

α) Ο φόβος του ανθρώπου έναντι του Θεού, επειδή αυτός έχει δοθεί ως εντολή του Θεού

β) Ο φόβος ως βιωματική εμπειρία και πνευματική θέση του ανθρώπου

γ) Ο φόβος τιμωρίας του ανθρώπου από τον Θεό, εξαιτίας της παράβασης της εντολής Του και της αμαρτίας του προς τον συνάνθρωπό του

δ) Ο φόβος της ανθρώπινης εξουσίας

ε) Ο φόβος από εχθρικές απειλές και επιδρομές

στ) Ο φόβος από τη φανέρωση της δόξας του Θεού από θεϊκές οπτασίες και από την αποκάλυψη του Θείου θελήματος για τον άνθρωπο και τη ζωή του

Ο φόβος του θανάτου - Μορφές αντιδράσεως του ανθρώπου

α) Διά της συγκεντρώσεως αγαθών

β) Διά της αποφυγής της συνεργασίας και της αναπτύξεως διαπροσωπικών εν γένει σχέσεων

γ) Διά της τρυφής, των απολαύσεων και των ηδονών

δ) Διά της αρνήσεως της ύπαρξης του Θεού ή της έλλειψης πίστης σ' Αυτόν

Η υπέρβαση του φόβου του θανάτου

α) Διά της λατρευτικής ζωής της Εκκλησίας και δια της μετοχής των αγίων Μυστηρίων της

β) Διά της τηρήσεως των Ευαγγελικών εντολών

γ) Διά της αγάπης του Θεού και της φιλαλληλίας

δ) Διά της ζωής της παρθενίας

«Τον Θεόν φοβού»

«Θαρσείτε, εγώ ειμί μη φοβείσθε»

Πατέρων Λόγοι:

Αββά Δωροθέου: Για τον Θείο φόβο

Αββά Κασσιανού: Οι τρεις τρόποι με τους οποίους νικώνται οι κακίες

Οσίου Εφραίμ του Σύρου: Για τον φόβο του Θεού

Πίνακες

α) Χωρίων Αγίας Γραφής

β) Πατέρων και εκκλησιαστικών συγγραφέων

Βιβλιογραφία

ΣΧΕΤΙΚΑ:

- Φόβος Θεού (Όσιος Θεοφάνης ο Έγκλειστος)
- Πρέπει να φοβόμαστε τον θάνατο; (Άγιος Νικόλαος Βελιμίροβιτς)
- Για το φόβο της μελλούσης κολάσεως και ότι πρέπει εκείνος που θέλει να σωθεί ποτέ να μην αμελεί τη σωτηρία του (Αββάς Δωρόθεος)

- Πρέπει να φοβόμαστε τον Χριστό; (Αγ. Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης)
- Θέλετε να σας πω και άλλη αιτία, για την οποία φοβόμαστε το θάνατο; (Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος)
- Ο φόβος και η υπέρβασή του (αρχιμ. Κύριλλος Κωστόπουλος, Ιεροκήρυκας Ι. Μ. Πατρών)
- Η θεραπευτική του φόβου: Ο φόβος του Θεού (Jean Claude Larchet)
- Ο φόβος (Jean Claude Larchet)